

Asia: VN/1393/2020

Työryhmän mietintö lähestymiskiellon tehostamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi

-

2. Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset

-

3. Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

-

4. Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä

-

5. Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

-

6. Oikeudellinen apu

Oikeudenkäyntiavustaja

Erityisen puollettava ehdotus on, että lähestymiskiellon hakija voisi tietyin edellytyksin saada oikeudenkäyntiavustajan valtion kustannuksella. Tämä olisi muun ohella omiaan selkeyttämään ja nopeuttamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Perusteluissa olisi kuitenkin ollut aihetta avata enemmän, mitä säännös käytännössä tarkoittaisi. Erityisesti nousee esiin kysymys siitä, olisiko kieltoon haettavan korvattava rikosasioiden tapaan valtiolle sen varoista maksetut avustajan käyttämisestä aiheutuvat kulut, jos hänet määrätään lähestymiskieltoon. Lähestymiskieltoasioissa pääsääntönä kuitenkin on, että asianosaiset vastaavat omista kuluistaan.

7. Oikeudenkäyntimaksu

-

8. Lasten asema

-

9. Lähestymiskiellon valvonta

Sähköisesti valvottu lähestymiskielto

Hovioikeus pitää tavoitetta tehostaa lähestymiskieltoa tärkeänä. Hovioikeus puoltaa mietinnössä ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia seuraavin täsmennyksin ja poikkeuksin.

Lähestymiskiellon sähköinen valvonta on lähtökohtaisesti tervetullut lisä henkilön suojelemiseksi rikoksilta. Toisaalta asiaan liittyy myös haasteita.

Mietinnössä on sinänsä asianmukaisesti otettu vertailukohtaksi valvontarangaistus ja tehostettu matkustuskielto. Tältä osin mietinnössä ei ole kuitenkaan otettu huomioon sitä, että mainitut keinot ovat niiden kohteena oleville henkilölle edullisia, koska niiden vaihtoehtoina ovat pidemmälle vapauteen puuttuvat keinot. Tämä on omiaan pidättäytymään sellaisista teoista, joista seuraa vapaudenmenetys vankeusrangaistuksen tai vangitsemisen muodossa. Kuitenkaan tällaista kannustinta ei olisi sähköisesti valvotussa lähestymiskiellossa. Keinon teho siten riippuu pitkälti sen valvonnasta ja rangaistusuhasta.

Valvonnan osalta olisi ollut suotavaa, että mietinnössä olisi arvioitu ranskalaista mallia, jossa valvottavan mukana olevaan puhelimeen soitetaan, kun hänen havaitaan ylittävän lähestymiskiellossa sallitun ja kielletyn alueen välisen rajan. Tämä olisi todennäköisesti nopea, halpa ja tehokaskin keino puuttua lähestymiskiellon rikkomiseen. Puhelinsoitto voisi saada valvottavan luopumaan kiellon enemmästä rikkomisesta, mikä saattaa olla myös tahatonta. Myöskään poliisia ei tällöin välttämättä tarvittaisi asiaan puuttumaan.

Sähköisesti valvotun lähestymiskiellon rikkomisen osalta kiinnittää huomiota ehdotus siitä, että kiellon rikkomisen rangaistavuus edellyttää, että tekijän tarkoituksena on ollut estää teknisen valvonnan suorittaminen. Mietinnöstä ei ilmene, miksi on päädytty edellyttämään tarkoitustahallisuutta. Tällaista vaatimusta ei ole voimassa olevassa laissa lähestymiskiellon rikkomisesta eikä olisi muissa lähestymiskieltomuodoissa jatkossakaan. Jos tarkoitustahallisuus säilyy, odotettavissa on, että sen puuttumiseen rikosoikeudenkäynneissä vedottaisiin laajasti esittämällä jokin muu syy kiellon rikkomiselle. Hovioikeus katsoo, että perustellumpaa olisi tältäkin osin poistaa rangaistavuuden edellytyksistä tarkoitustahallisuus ja säätää teko tahallisesti tehtynä rangaistavaksi voimassa olevassa laissa omaksuttuun tapaan.

10. Lähestymiskiellon rikkominen

Hyväksyttävä yhteydenotto

Lähestymiskielto ei ehdotuksen mukaan koskisi tilannetta, jossa yhteydenotolle on ollut asiallinen peruste ja jossa yhteydenotolle on ollut erityisestä syystä ilmeisen tarpeellinen. Voimassa olevassa laissa ei edellytetä erityistä syytä.

Sinänsä hovioikeudella ei ole huomautettavaa siihen, että hyväksyttävän yhteydenoton kynnystä korotettaisiin. Tältä osin kuitenkin yhtäältä ehdotettu säädös ja toisaalta sitä koskevat perustelulausumat eivät vaikuta olevan yhteismitallisia. Viimeksi mainittujen mukaan erityinen syy näyttäisi olevan käsillä vain silloin, kun yhteydenoton perusteena olisi ennalta arvaamaton seikka. Itse säännöstekstissä ei tällaista rajausta siis kuitenkaan olisi. Hovioikeus katsoo, että jatkovalmistelussa sanottuun tulee vielä palata.

11. Ehdotuksen vaikutukset

-

12. Muuta

Kiireellisyys

Mietinnön mukaan lähestymiskieltoa koskevat asiat ja lähestymiskiellon rikkomista koskevat asiat olisi käsiteltävä kiireellisenä. Voimassa olevassa laissa on säännös lähestymiskieltoasian käsittelemisestä kiireellisenä.

Sinänsä on selvää, että yleisestikin käsittelyajat ovat nykyisin liian pitkiä, mikä liittyy ennen muuta oikeudenhoidon resurssointiin. Asiaryhmien kiireelliseksi julistaminen ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa, koska vastaavasti muiden, ei-kiireellisten asioiden käsittelyt kestävät entistä pidempään. Hovioikeuden käsitys on, että kaikissa kiireellisenä käsiteltävissä asiaryhmissä erityistä tarvetta kiireelliselle käsittelylle ei ole ja siitä on säädetty ilman perusteellista valmistelua ja harkintaa. Lisäksi on otettava huomioon mahdollisuus vaatia yksittäisen asian käsittelemistä kiireellisenä.

Hovioikeus katsoo, että lähestymiskiellon rikkomisen kiireellistä käsittelyä koskevat perustelut ovat ohuet eivätkä ne vakuuta. Hovioikeus toteaa, että eri rikoslajeja koskevia ei ole säädetty käsiteltäväksi kiireellisenä eikä tällaiseen ole perusteltua lähteä nytkään. Aivan yhtä hyvin voitaisiin katsoa joidenkin muiden rikoslajien asioiden tarvitsevat kiireellistä käsittelyä.

Hovioikeus ei näin ollen puolla ehdotusta siitä, että lähestymiskiellon rikkomista koskevat asiat olisi käsiteltävä kiireellisenä. Joka tapauksessa säännös olisi systemaattisesti väärässä paikassa, koska lähestymiskielto lakia ei sovelleta rikosasioissa.

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Jaakko Rautio.

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa

Rantala Anssi
Helsingin hovioikeus